Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 14 НОЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 136 (7794). ★ Мах 3 кеп.

Яхье хьалхалаттар

Района хьайбаш леладераште юкъе шоай хьалхара моттиг дIа ца хецаш, цIаккха мел ца луш хьабоагIа укх тIеххьарча шерашка Назрановски района «Назрановский» совхоза Наьсар-Керторча отделене ферма болхлой. Хьайбай продукци дукхагIа яхарца ювзаенна яц из хьалхале-м. МоллагIа дIадоладаьча гIулакхага - болавга диллача а хул уж хьалхалаттараш.

Масала, нагахьа санна укх деношка малагIча ферме чуоттадаь даьннад хьайбаш бизза Iана кхоачам а баь, аьнна ха безам бале, цу ферме даха мара дезаргдац шун. Кор-нийI тоаяь, шелал чуйоагIаргйола массайола моттиг дIакъайла, ийнаш нийсдаь, Iа дакхха чуоттадаь латт укхаза доахан, нагнагахьа хоза ди деча ара а доахаш.

Деттамаш а лакха да. Масала, дIабахача 10 бетта план 600 тонн йолаш шура дIаеннай 650 тонн гаргга. Иштта планал совгIа хул хьайбашта ден-бус тIаккхета дулх а.

Диза хургда ферма доахан Iай. Эшачул дукхагIа да царна Iалашдаь доакъар. Из беррига кхоачам, лостам, наьха хьинарера къахьегам вIаштIехьбаьккхар цу ферма укх ткъаьх шера доал деш хьавоагIа сийдола хьайбаш леладерхо Лолохоев Iасолтава. Ший балха моттига визза да ва из. Цунга хьажжа коллектив а я.

М. КАРАЕВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ КОТАЛО

Вай республикерча производственни объединенешта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха а латташ, пятилетка диълагIа шу чакхдоаккхаш ба «Грознефть» производственни объединене мехкдаьттахой. Цхьаккха бутт дIабахийтабац цар паччахьалкхен план меттел тIанийца декхараш а дикка тIеххоачаш ца деш. Сийлахь-боккхача Октябра цIей дездеча деношка боккха кхаъ кхаьчар царга вай мехкарча столицера Москвера. 1989 шера кхоалагIча квартале даьхача къахьегама толамий итогех Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг а хьожаеш, цунна елар СССР мехкдаьттаи газовни промышленноста Министерстваи мехкдаьттаи газовни промышленноста болхлой профсоюза ЦК-и карара кара тела ЦIе байракх.

Из деза совгIат «Грознефть» производственни объединене коллективана дала доагIаш хилар къаьгга хьахьокхаш да дIабахача итт бетта цо даьха къахьегама толамаш а. Дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план ханал хьалха кхоачашъярах рапорт делар цо. Иштта бетта заданел тIех цо даьккхад 89 эзар тонн «Iаьржа дошуви», 135 миллион кубически метр мехкдаьттаца хьайоагIаш йола гази.

Самофинансированен йиззача хозрасчетеи кердача хьалашка къахьегача объединене мехкдаьттахой кхыдола технико-экономически хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра задани пхиъи ахи процент гаргга тIеххоачашъяьй цар. Ер шу доладелча денз объединенена чуйоагIача промышленноста болхлоша паччахьалкхенна баь пайда 61 миллиони 336 эзари сома маьха ба. Из хул планагIа лаьрхIачул 9 миллиони 94 эзари сома маьха дукхагIа.

Уж толамаш доахача диззa дакъа а лоацаш, объединенена чуйоагIача цхьоалагIча группа предприятешта юкъе хьалхара моттиг яьккхай Иванов Николай Прокофьевича кулгалдеча «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша. ХIаьта яхье шоллагIа моттиг яьккхай Мальцев Михаил Васильевич керте латтача «Октябрьнефть» НГДУ коллективо.

Бурувдеттараштa юкъерча яхье хьалхара моттиг Горячеводски УБР, шоллагIъяр — Нохч-ГIалгIай УБР коллективаша яьккхай.

К. БАШИРОВ.

Продукци— тIехдика

Вай мехка дIахкаьча ца Iеш, доазол арахьарча итташ долча мехкашка дIакхоачаш а цар чIоагIа лоархIаш а йола тайп-тайпара продукци арахец «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода болхлоша. Арахеца продукци дукхагIа, дикагIа хилийтарга диллача шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара шоай хьинар кхо ца деш къахьег цар. Цу даькъе дика кайоалаш болх бу предприяте коллективо пятилетка диълагIча шера. Толамца кхоачашъяьй цо дерригача технико - экономически хьокхамий итт бетта план. Планал тIех арахийцай 120 эзар совгIа сома маьха товарни продукци, доагIачул дукхагIа хьадаьд ах бIаь эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо.

Дика да цун кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план пхи процент гаргга тIеххоачашъяьй завода машинашъераша. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах духхьал дIабахача нийс бетта планагIа лаьрхIачул тIех цар паччахьалкхенна баьб ткъо эзар сом пайда. Белгалдаккха дезаш да цхьаькха, заводе ерригa арахеца продукци цхьоалагIчен лакхерчен сортагIа хилар. Шерагара шерага шерью укхаза — хьаеча продукце ассортимент а.

Арахеца продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара даькъе укхаза хьакъалца пайда ийбу цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ, шоай тамагIа а долаш продукци арахеца бокъо яьккхача болхлой опытах, дикагIйолча методех. Уж санна бола машинашъераш итташ, бIаьш ба укхаза. Цар цIераш йоахача хана предприяте кулгалхоша эггара хьалхарчарца хьоахабу лакокрасочни отделенера маляраш. Цу даькъе къаьстта дика болх беш белгаьаьнна я Прутина Людмила Петровна керте латтача малярий бригада коллектив. Цига цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш басараш хьокхарех ба балха лакха разряд йола маляраш Толокнеева Лидия Алексеевна, Булыгина Любовь Юрьевна.

Ший балхах тIехдика кхетачарех цаI я маляр Иванова Ольга Николаевна. Цудухьа, цун вIаштIехьдоал цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ болх бе, ОТК болхлой тIахьожам боацаш къахьегачарех а я из.

Шоай балха тIа йоккха опыт Iоаяьй маляраша Сливанова Клавдия Игнатьевнаси Гладкий Полина Васильевнаси. Шоай бехкагIа балха тIа уж гIалат баьнна, цар хьовзам хилийта цхьа моттиг нийслац. Из тамаш а яц. Лакокрасочни отделене эггара дикагIбола говзанчаш уж лоархIаш бале а, каст-каста шоайла дагабувл маляраш беча балхах лаьца. Цхьа бахьан а шоаш шек болаш дар къахьегама ветеранашка, специалисташка дIахаьтта, дух тIа баллалца йолча хана хьадечарех бац уж.

Иштта къахьегача бригада маляраша цхьаккха бутт дIабахийтац паччахьалкхен план 120—130 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа, предприятерча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца рапорт деннад цар шийтталагIча пятилетка хьалхарча диъ шера задани кхоачашъярах.

СУРТАШ ТIА: 1. маляраш К. Сливановаи, П. Гладкийи хьалхашка латтача декхарех дагабоалаш ба; 2. Болх беш я маляр О. Иванова. 3. Шоаш хьекхача басара дикалга хьожаш ба бригадир Л. Прутина, маляраш Л. Толокнеева, Л. Булыгина.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Дизза кхоачашде договорни декхараш

1989 шера итт бетта республика промышленносто баьча балхах.

1989 шера итт бетта паччахьалкхен заказашка хьежжан юкъарчал доацаш бувзамаш лоаттадеши продукци лоаттаяра дола договорни декхараш ерригa республика хьанйцача 97,5 процент кхоачашдаьд, соахка цу юкъа кхоачашдаьраш 96,9 процент мара доацача.

Потребителашка дIа ца кхоачаш йисай 40 миллион сома маьха продукци, договорни декхараш кхоачашдаьдац 28 процент йолча предприятешеи объединенешеи (1988 шера итт бетта потребителашка дIа ца кхоачаш йиса продукци 49 миллион сома маьха яр, договорни декхараш кхоачаш ца даьраш 23 процент яр).

1989 шера итт бетта промышленни продукци арахецар соахка цу юкъа арахецаш хиннaчул 0,3 процент дегIаденад.

Ерригa республика хьанйцача продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашдар, продукце боарам дегIаахара темпаш (балхаш дари гIулакхаш дари).

Госприемка хьалашка болх беча промышленноста предприятешка 1989 шера итт бетта цкъа дIаелча чакх а ца йоалийташ йиса продукци дукха хIама ца эшшаш 3 процент хилар, ер шу доладелча денз хIанзалца хьа брак яь продукци 45 эзар сома маьха хилар.

Договорни декхарех йизза лоархIа а яьй, арахеца продукци дукхагIа а хилийтай г. Грознерча Октябрьски районерча, Урус-Мартановски, Ведeнски районашкарча промышленни предприятей коллективаша.

Юкъера лаьрхIача ерригача республикерчул а лохагIа да продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашделга Заводской, Назрановски, Шалински, Шелковской, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Шатоевски районашка.

Продукци ший потребителашта лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашдара даькъе эггара чIоагIагIа тIехьаюсачарех я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени — 19,6 миллион сом, «Чеченингушстройматериалы» яха производственни объединени — 2,2 миллион сом, цемент завод — 2,2 миллион сом, «Стройиндустрия» яха объединени — 2 миллион сом, Назрановски трикотажни фабрика — 2,9 миллион сом, Ассински консервни завод — 1,6 миллион сом.

	1989 шера итт бетта хьадьараш	план кхоачашъяра проц.	1989 ш. итт бутт 1988 ш. итт беттаца нийсбича проценташца
Паччахьалкхен ресурсех дакхка дулх I категорех йола субпродукташ а тIехьа дIалаьрхIача — эзар тонн	18,1	104,1	118,0
Колбасни изделеш — эзар тонн	4,0	96,6	96,8
Мерзача шурий продукци (паччахьалкхен ресурсех яьккха бийдал) — эзар тонн	69,1	101,5	102,1
Хьаьна нахчаш — тонн	1888	104,5	95,0
Генарий даьтта — эзар тонн	3,3	122,5	96,0
Кондитерски изделеш — эзар тонн	8,1	106,7	108,5
Макаронни изделеш — эзар тонн	4,7	100,1	95,9
Консерваш (млн. условни банка)	189,5	102,5	130,0
цу даькъе сомий сокаш	74,8	105,6	93,3
корта бохабеш доаца маларaш — эзар дал	1292	88,7	93,8

Итт бетта планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 89 эзар тонн мехкдаьтта (конденсат а тIехьа дIалаьрхIача), 135 миллион кубически метр газ.

ДIабахача итт бетта арахийца халкъа эша тоaвараш (корта бохабеш долча маларий мах ца лаьрхIача), 433,5 миллион сома маьха да е 16,4 миллион сома маьха дукхагIа 1988 шера итт бетта арахийцарел.

Арахеца кхачан продукташ итт бетта дегIаьхкай 13,5 миллион сома маьха. Уж арахецара оттаяь заданеш 103,6 процент кхоачашъяьй.

Халкъа эша кхачан доаца товараш арахецара паччахьалкхен заказ 102,8 процент кхоачашдаьд. Уж хьадаьд соахка итт бетта даьрел 1,2 процент дукхагIа.

Бахача наха эша кхачан доаца товараш арахецача ерригача предприятеех хIара нийслагIча предприяте кхоачашъяьяц итт бетта задани.

Бахача наха тIайоагIа ахчан доходаш дукхагIа хиларца дувзаденна, цар чIоагIа хоатташ а дIаэцаш а я мебель, бытовой техника, барзкъаш, кога гIирс, хIаьта уж арахецара оттаяь планаш хадданза кхоачаш ца еш хьайоагIа республикерча промышленни предприятей коллективаш. Тоалуш дац хьунеи гIишлони материалаш хьаяреи баха нах царца Iалашбареи тIулакхаш а.

Статистика Нохч-ГIалгIай республикански управлени.

Арендана—шерра никъ

ДоагIаш даь сий

Мехка юрта боахама болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье котало яьккхарг а лаьрхIа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх елар Надтеречни района «Озеркара» совхоза карарча пятилетка хьалхарча шера, хIаьта шоллагIчен кхоалагIчен шерашка Нохч - ГIалгIайчене йоаржаьча ниттела яхьашка котало яьккхарг а лаьрхIа — КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома ЦIе байракх. Геттара дика хьокхамаш гойташ хьабоагIа уж укх шера а. 1988—1989 шерашка хьайбаш толаме Iангара дахара яьржача яхье котало яккхарахи нийс бетта баьча балха итогех яхье республике шоллагIа моттиг яккхарахи — шозза Сийлен грамоташ елар цу боахама хьайбаш леладерий коллектива, из республикански Сийлен улга тIа а йоакхаш.

ДОАГIАШ ду сий а да из. ХIана аьлча, масала, пятилетка хьалхарча шера план 360 тонн йолаш 374 тонн, шоллагIча—планал дукхагIа 74 тонн йолаш 464 тонн, соахка лийрхIар 410 тонн йолаш 543,8 тонн. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар, Даьхена шура дIаллара карарча пятилетка план лийрхIачул биъ бутт хьалха — цхьоалагIча сентябре кхоачашъе.

Сийлахь-боккхача Октябра 72 шу дизара сийна совхоза къахьегамхоша кийчдаь дика совгIат да из.

Иштта хьаьнала къахьега малагIча гIулакхаша, тароnaша новкъостал ду ха безам болаш цу боахаме даха хилар тхо укх деношка.

...Совхоза шурий комплекса хьалхашка аьшка саьргех цхьацца cурташ хьакхоллаш хоза яь карт яр. Цунгара денз долалу, шинна оагIорахьа егIа къона гаьнаш а йолаш, тай теха нийсдича санна дола асфальт билла наькъа такилгаш. Цхьабакъда, царна тIа ког баьхха йиш яц, дахчан опилкаш а ехка тIа молхаш а теха вIаштIехьяьккхача дезинфекциoнни барьера гIолла чакхваьннaчул тIехьагIа мара. ХIаьта хьайбаш латтача помещене чувитац кIай халат зоацаш.

— Доахана хула лазараш чударах кхер укхазара хьайбаш леладераш, — йоах совхоза директора Завгаев Ахмар Гапуровича. — Хьалха укхаза леладеш бруцеллез, туберкулез дола тайп-тайпарча фух доахан дар. Цудухьа хадданза кхоачашъяцар планаш. Перестройка новкъа даьлча, из кхоачамбоацар дIа ца даьккхача де лаьрхIачох гIулакх хургдолаш дацар. Тхо дага дар юртбоахама культураш кхеяра лаьтташ санна арендагIа, хозрасчетагIа леладе наха хьайбаш а дIадала. ХIаьта цу хьале йола из фусам, шоай доалахьа яр санна лелае цхьанне а дIаэцарг ца хиларах шеко яцар. Цудухьа цамогаш дола, къаьна доахан дIа а даьха, тишача фермана метта бIарчча комплекс хьал а яь, лазараш кхы даржаргдоацаш эшар а даь, Iаьржа-боархIача фух дола къона доахан дIаоттадир укхаза. ХозрасчетагIа леладе уж дIаэцараьза хилар нах. ХIаьта дехке а баьннабац. Цунах дар шоашта гургда шоана.

Хьайбашта доал миштa ду хьажа комплекса цхьоалагIча корпуса чу долх тхо. Сийрда, цIена, мух кхетийтара кораш дийла доллаше а тоъал йIайха яр чухьа. Шоашта хьалхашка дилла доакъар дуаш сатийна латтар доахан. Дика тоаденна а цIена а дар уж.

Цхьан хIамо теркам тIаэзар тха. Цхьан мугIарагIа латтача доахана хьаьшка йилла силос, шоллагIча мугIарагIа лаьттачарна йиллачул шозза хIана яц, аьнна дукхагIа яр, хIаьта кхоалагIча — силоса меттел хьаьндеш кийчдаь ча дар дилла.

— ЛурчогIа февраль бетта подрядагIа болх бе баьлча денз, доакъар шортта дале а, из тIеххьарча хана хIара шера хIара хьайбана лаьрхIа кIезигагIа дале 30 доакъара единица кхоачаш Iалашду, цунах ма' хулла дукхагIа пайда эца гIерт шурий комплекса болхлой, — йоах директора. — ХIаьта доакъар дукхагIа тел дукхагIа шура луш долчарна. Дахка кийчденнараштa миста доакъар унахцIенонна новкъа доландаь концентраташца, патокаца, цхьацца микродобавкашца доакъар кийчдеча цехе хьаьндаь ча, йол тел.

Луча продукцега хьежжа доахан декъари царех хIара группана уж кхабара шийи къаьстта рацион оттаяри доагIаш даь хIама да. Шура яккхарга дIадодар лохде йиш хилийтарал совгIа, цу гIулакхо аьттув лу из дукхагIа яккха а. Иштта опытах пайда эца беза кхыча боахамашка а.

ЦIена, лостам болаш яр тхо хиннача хьайбаш чулаттача кхыча корпусашка а.

ТIеххьара а хьайбаш леладерий культурно - бытовой хьалаш кхоачашдара даьча цIен чу долх тхо. Укхаза я столови, буфет, промышленни товараш дохкаш йола тика, наха медицински гIулакх дара гинекологически, процедурни, церrаш тоаю кабинеташ, парикмахерски. ПаргIатта йIайха помещене я цIеча уголока хьакъоастаяьр. Массарна дикагIа гургйолча моттиге хьалтеха социалистически яхьа экран йоалл укхаза. Цун цхьан оагIорахьа укх шера хIара дийнахьа, бетта хIара доярка а ерригача коллективо а яьккха шура дIаяздъю. ХIаьта шоллагIча оагIон тIа дIадахача шера хиннар. Цу тIа хьежача цхьанна сагага хатта ца дезаш ха йиш я ерригача комплексо а хIара саго а мишта болх бу, бетта мел алапи эц. Масала, укх шера нийс бетта хIара кхоабача Iаттагара 4340 килограмм гаргга шура яьккхар. Из хул соахка цу юкъа яьккха хиннaчул 535 килограмм дукхагIа, хIаьта хIанз дийнахьа йоаккхар цхьа килограмми 600 грамми дукхагIа я.

«Яхье хьалхалаттарашца нийсле!» аьнна тIахьехаш даь йоазув а долаш лозунг доал, социалистически яхьа экрана тIагIолла хьалтеха. Уллув укх шера къаьстта дика болх беча хьайбаш леладерий тайпан цIераши цар балха хьокхамаши тIаяздаь плакат доал. Цо хьахьокх укх шера нийс бетта эггара дукхагIа шура — хIара кхоабача Iаттагара 4584 килограмм Гатаева Маулмата яьккхалта. Цул дукха тIехьабисабац доиркаш Уразбиева Люба, Джакарова Сацита, Даудова ПаьтIамат, Бураева Медна. Хьалхарча шинне нийс бетта хIара кхоабача Iаттагара яьккха шура 4400 килограммал дукхагIа я. ХIаьта 4000 килограммал совгIа ца йоаккхаш цхьа доярка йисаяц. Белгалдаккха доагIа, района дояркашта юкъе укх шера яьржача яхье цар хьалхара ялх моттиг дIалоацилга.

ХЬАЙБАШ леладерий балхацара моральни а материальни а безам совбаккхара, цар къахьегама, быта хьалаш тоадара хадданза йоакхо ю цу совхоза партийни а профсоюзни а организацеша. Масала, шера хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограммал дукхагIа шура яьккхача дояркана, хIара цо доал деча Iатта 50 сом кхоачийташ преми лу, 3500 килограммал дукхагIа — 75, йиъ эзар совгIа — 100 сом. Белгалдаккха доагIа, дIадахача шера баьча балха итогех хIара лелабеча Iаттах кIезигагIа яр 75 сом а долаш преми ца эцаш комплексе цхьаккха доярка йиса йоацилга, хIаьта Уразбиева Любайна, Бураева Меднана, Джакарова Сацитайна, Даудова ПаьтIаматана 100 сом премеш елар. ХIанззе а гуш да ерригача дояркаша укх шера эггара лакхагIа йола премеш йоахаргйолга.

Кхы а цхьа хIама да белгалдаккха дезаш. Яьккхача хIара центнерах 5 соми 40 кепиги тел дояркашта. Царех хIаране юкъера лаьрхIача 20 етт лелабу. ДIалаьрхIача гуш да, хIара кхоабача Iаттагара 4000 килограмм яьккхача дояркана хIанзле нийснех хIара бетта 480 сом алапе кхаьчалга. ЛурчогIа, масала, хIара хьайбаш леладечо бетта нийдаь алапи юкъера лаьрхIача 260 сом хиннадале, дIадахача шера из цифра 390 сомага кхоачаш лакхъелар, хIаьта укх шера — шоашта гуш да шоана.

ХIара бетта премеш тел шурий дикалах а. ЦхьоалагIча сортах дIаеннача шурах кхы тIа а паччахьалкхено денна ахча комплекса болхлошта: дояркашта, скотникашта, Iаьсий леладераштa, зооветспециалисташта, шоферашта, механизатораштa, лаборанташта, юкъе декъ, толам боаккхача царех хIаране юкъедихьача даькъага хьежжа.

— ЦIаеча саготду аз ферма. Iуйрийна сецца, цIей долча санна йода со балха, — дувц доиркас Уразбиева Любас. — ХIана аьлча, хьаьнала къахьега безам хулийташ дола сага мел эшар да тхо долча. Цудухьа дика хьокхамаш а гойт хIаране а ерригача коллективо а. КарагIдувлачунга хьежжа да хьатIадоагIар а. Пхи бIаь сом гаргга алапи эц аз бетта. ХIаьта хIанззе а лаьрхIача гуш да, шу чакхдаьлча премеех сона кхы тIа кIезигагIа дале 2500 сом ахча доагIаргдолга. Цул совгIа, планал совгIа яьккхача шурий маьхагIа мах боацаш кIа, доакъар лургдолаш а да, наьха балхацара материальни безам совбаккхара оттаьча мероприятешка хьежжа. Ооха — дояркаша доаккхачул кхы кIезигагIа дац тха ферме болх беча скотникаша, механизатораша, специалисташа эца ахча а. Мекъа вар ловш вац тха коллективе. ХIаьта ферме къахьега безам болаш геттара дукха ба. Нагахьа санна вахаре цхьацца бахьанаш нийсденна тхо долчара саг дIаваха везаш нийсделча, цунна метте болх бе безам болчарна юкъе ферма къахьегама совето бIарчча конкурс чакхйоакх.

Боккха теркам тIабохийт совхоза кулгалхоша шоай болхлой социальни, бытовой, культурни хьалаш вIаштIехьдахара а. Масала, укх пятилетка дIадахача шерашка цу боахаме чуйоагIача Бене-Юрта, коа беш а хьайбаш леладара шишша кхий а долаш, нах чубаха 20 цIа, берий комбинат, керда больница хьалъяьй, бахача наьха дерригача цIеношта газ, хий хьатIадоаладаьд, юрта керттера наькъаш асфальт билла тоадаьд, духхьал укх шера эксплуатаце дIаеннай дийнахьа 150 саг хьатIаэца йиш йола поликлиника.

— ДIадахача кхаь шера кхо миллион сом гаргга цIена пайда бир совхоза тха къахьегамхоша, — йоах Ахмар Гапуровича. — Цу гIулакхо йиш хилийтар цхьа дакъа ахча наьха соцкультбыта хьалаш тоадара дIадахийта а.

РАПО юкъера хьаяьннай цу совхоза коллектив. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтад хьалха хиннача РАПО, укх шера хьаяь АПК болхлой штат лелаяра соахка дIадала дезаш хиннача 400 эзар сомаи укх шера кIезигагIа дале 900 эзар сомаи кхом бе. Цу ахчан, хIаьта укх шера хьахургболча пайдана чотагIа (хIанззе лаьрхIача гуш да из 3 миллион сомал кIезигагIа хургбоацилга) тIадоагIача шера нах чубахара кхы а 20 цIа хьалде лаьрхIад совхозе. Етта кирпишк къе а маьха еза а йоландаь, уж цIенош саманни кирпишкех хьалдергдолаш да. Цунна раьза ба нах а.

КарагIдаьнначох кхоачам а ца беш, хьайбаш толаме Iангара дахара хIанзе а яьржача социалистически яхье укх шера санна, районе меттел республике а котало яккха декхар оттадаьд шоашта хьалхашка цу боахама къахьегамхоша. ЛаьрхIар толаме чакхдаккхара тешаме лард а еллай. Масала, план 21,9 центнер доакъара единица йолаш хIара хьайбана лаьрхIа 35,2 центнер доакъара единица кийчъяьй.

— Из толам баккхийтараш ба арендагIа леладе лаьтта хьа а нийца тайп-тайпара культураш кхееш гIожа доакъар Iалашдаь коммунист М. Умалатов, моша дар — коммунист Ю. Хабаев, доакъара свеклаш кхеяь Б. Идербиев, А. Дакаев, кхыбараш. Вешта сога хьаттача, совхоза коллективо мел доахача толамий лард наьха болх арендагIа вIаштIехьбаккхар я, — аьлар тIеххьара тхо дIакъасташ А. Г. Завгаева.

М. ХАМАТХАНОВ.

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Закон

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

I. Юкъара положенеш

Статья 1. РСФСР халкъа депутаташ харжара лардаш.

РСФСР халкъа депутаташ хоржилга чакхдоаккх цхьанмандатни территориальни а къаман - территориальни а хоржамий округашка гIолла массане дакъа лоацача, цхьатаррарчен духхьаларчен харжара бокъон кIийлен тIа, къайлагIа кхаж а тоссаш.

Статья 2. Массане дакъа а лоацаш кхаж тассар.

РСФСР халкъа депутаташ харжар массане дакъа лоацаш да: харжа а хержа хила а бокъо я 18 шу даьннача РСФСР гражданий.

Хьаваьннача моттигаца, социальни а вахара тарон а хьалаца, цIека бесаца а къаманца а, маIа е кхал хиларца, бувца мотт моллагIа хиларца, ди лелабарца е ца лелабарца, хIанз шоаш бахача моттиге яьккхача ханаца, бу болх моллагIа хиларца дувзаденна цхьанна тайпара духхьалара е кхыча бесса доазув оттаде йиш яц РСФСР гражданий хоржамий бокъонна.

Хоржамашка дакъа лацац психически цамогаш болчар а судо хьаькъала чура баьнна лаьрхIараша а, суда решенегIа е прокуроро санкци енна лийца чубоахнараша, хIаьта низагIа дарба де бахийтараша.

Статья 3. Хоржамаш дара цхьатарра йола бокъо.

РСФСР халкъа депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: хIара хоржама округе гIолла цхьа голос я харжархочун, хоржамашка цхьатаррарча бокъонегIа дакъа лоац харжархоша.

Кхалнаьха а маIача наьха а цхьатарра хоржамий бокъонаш я.

Берригача гражданашца цхьана хоржамий бокъонаш йолаш ба тIема гIулакх дераш.

Статья 4. Духхьалара хоржамаш де бокъо хилар.

РСФСР халкъа депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутаташ гражданаша хорж юкъарчал доаццаш.

Статья 5. КъайлагIа кхаж тассар.

РСФСР халкъа депутаташ хоржача кхаж къайлагIа тосс: кхаж тоссарий лоIама тIахьожам лоаттабелга дехк.

Статья 6. Кхыча союзни республикай гражданий хоржамий бокъонаш.

Кхыча союзни республикай гражданий РСФСР территоре тIа РСФСР гражданий санна бокъо я хоржамашта юкъе дакъа лаца а РСФСР халкъа депутаталла хержа хила а.

Статья 7. Хоржамий комиссеша хоржамаш дар.

РСФСР халкъа депутаташ харжар Iалашду хоржамий комиссеша, уж вIашагIъехк къахьегама коллективай, общественни организацей, юкъера лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективай, харжархой бахача хулача а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней викалех.

Статья 8. РСФСР халкъа депутатий хоржамаш кийчдеи уж чакхдоахачеи гласность хилар.

РСФСР халкъа депутатий хоржамаш хоржамий комиссеша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша кийч а ду, чакх а доах гуччахьеи гласность йолаши.

Хоржамий комиссеша хоам бу гражданашка шоай балхах, хоржамий округаш вIашагIйоххкарах, хоржамий комиссей составах, уж йолча моттигах, цар болх беча ханах, харжархой спискаех. Хоржамий комиссеша гражданаша дIайовзийт депутаталла кандидаташта регистраци яра итогаш, регистраци яьча кандидатий биографически даннеш, хIара кандидата тIехьа кхаж тассара результаташи хоржамий итогаши.

Хоржамий комиссей заседанешка, цу даькъе депутаталла кандидаташта регистраци еча, кхаж тоссилга дIадоладалехьа хоржамий яьшкашта пломбаш оттаеча е цхьа белгало яь уж дIакъовлача, хоржама участке кхаж тессараш дагарбеча, округе гIолла хоржамий результаташ миштад хьожача а хоржамий юкъара итогаш еча а хила бокъо йолаш ба къахьегама коллективай, общественни организацей, юкъера лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективай, харжархой бахаш болча моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней, окружной хоржамий комиссей, пачхаьалкхен Iаьдала органий викалаш, довереннии бола нах, хIаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш. Лакхе белгалбаьча викалий полномочешта тешал деш доагIдоагIа документаш е къахьегама коллектива, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллектива, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней решенеш хила еза. Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тоссача помещенешка е хоржамий комиссей заседанешка викалаш хила ловш хиларах хоам бе боагIа йоагI-йоагIача хоржамий комиссешка, хоржамаш хилалехьа шин денал тIех а ца боалийташ. Белгалбаь викалаш хоржамий комиссей балха юкъелелхилга дехк.

Массови информаце средстваша дувц РСФСР халкъа депутаташ харжара кийчо ярах а хоржамаш чакхдахарах а.

Хоржамий комиссеша, пачхаьалкхен а общественни а органаш, къахьегама коллективаша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна материалаш тел массови информаце средствашта.

Статья 9. РСФСР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша лоаца дакъа.

Къахьегама коллективашка, общественни организацешка, юкъера лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективашка, харжархой бахаш болчеи бIухой тIема доакъошкеи хулача собранешка, хоржамашта хьалхарча окружной собранешка санна, юкъарчал доацаш РСФСР гражданаша дакъа лоац РСФСР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи.

РСФСР халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи хоржамаш чакхдоахачеи хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гIолла санна, юкъарчал доацаш а дакъа лоац къахьегама коллективашеи общественни организацешеи.

Статья 10. РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара бокъо.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо йолаш я къахьегама коллективаш, общественни организацеш, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективаш, харжархой бахаш болчеи бIухой тIема доакъошкеи хула собранеш.

Статья 11. РСФСР халкъа депутаташта харжархоша тела наказаш.

Харжархоша шоай депутаташта наказаш тел.

Наказаш телара, царна обобщени яра, царга хьажара, уж кхоачашделга вIаштIехьдаккхара порядок оттаю СССР а РСФСР а законаша.

Статья 12. РСФСР халкъа депутата статус должностной гIулакхаца вIашкайоагIаш ца хиларах.

РСФСР Министрий Советана чубоагIа, РСФСР Министрий Совета Председателагара а автономни республикай Министрий Советий Председателашкара а дIаиккхача, РСФСР ведомствай кулгалхой, РСФСР Лакхехьарча суда председатель а членаш а, РСФСР Керттера пачхаьалкхен арбитр а пачхаьалкхен арбитраш а, РСФСР конституционни надзора Комитета председатель а членаш а цу цхьан ханна РСФСР халкъа депутаташ хила йиш йолаш бац.

Статья 13. РСФСР халкъа депутаташ харжарца ювзаенна расходаш. Хоржамашта материальни Iалашо елга.

РСФСР халкъа депутатий хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш ю пачхаьалкхено алхха хоржамаш чакхдахара хьожаяьча средствай чотагIа.

Предприятеша, учрежденеша, организацеша хоржамий комиссешта дIалу хоржамашта кийчо ярали уж чакхдахарали эша помещенеш, оборудовани, транспорт.

Депутаталла кандидаташта предприятеша, учрежденеша, организацеша, пачхаьалкхен а общественни а органаша, къаьсттача гражданаша финансировани елгеи материальни новкъостал делгеи дехк.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташа, цар довереннии наха, харжархоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш йиш.

Статья 14. РСФСР халкъа кандидаташ харжара хьакъехьара законодательство толхадарах бола бехктокхам.

Низбара, харцо яра, кхерам тIатувсара е кхыча наьккъаца, харжархо хила а РСФСР халкъа депутаталла харжийта а, хоржамашта хьалхара агитаци яра а йола РСФСР гражданина бокъо паргIатта чакхъяккхара духьале ю нах, хIаьта иштта хоржамий документаш тIа харц хIама даь, ховшше а кхаж тессараш харцахьа дагарбаь, кхаж тассара къайле гучаьккха е укх Законо яхар толхадеш дола кхы хIама даь хоржамий комиссей членаш, пачхаьалкхен а общественни а организацей гIулакхаш тIара нах законо оттадаьча тайпара бехктокхаме оз. Иштта бехктокхаме оз депутаталла кандидатах лаьца харцахьара сведенеш кепатеха е кхыча наькъаца уж дIайоаржаяь нах.

Депутаталла кандидата ер Закон толхадаь моттиг хилча ше даьр нийса доацилга дIахайт цунга, нагахьа санна шозлагIа а цо нарушени йой, окружной хоржама комиссе яьча представленегIа Центральни хоржама комиссе депутаталла цу кандидата регистраци ярах решени дIаяккха йиш я, цох хоам бу йоагI-йоагIача хоржама округерча нахага.

Хоржамех дола законодательство толхадарах хоржамий комиссешка, пачхаьалкхен а общественни а органашка кхаьчача заявленешка хьож пхи ди чакхдалалехьа, хIаьта хоржамаш хилалехьа е уж долча дийнахьа кхаьчарашка — цхьаккха хьем ца беш.

II. Хоржамаш де оттадареи хоржамий округаш хьаяреи порядок

Статья 15. РСФСР халкъа депутаташ хоржилга оттадар.

РСФСР халкъа депутаташ хоржилга оттаду РСФСР Лакхехьарча Совето РСФСР халкъа депутатий полномочей ха чакхъяла биъ беттал кIезигагIа йоацаш ха йисача хана.

Хоржамаш хулача денах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

Статья 16. Хоржамий округаш вIашагIйохкар.

РСФСР халкъа депутаташ харжара вIашагIйолл 1068 хоржама округ — 900 территориальни а 168 къаман-территориальни а хоржама округ.

Хоржамий округаш вIашагIъехк РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе автономни республикай Лакхехьарча Советий е цар Президиумий, халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий а автономни округай а Советий е цар президиумий представленегIа.

ХIара хоржама округера хорж цаI РСФСР халкъа депутат.

Хоржамий округий спискаш, цар доазонаши окружной хоржамий комиссеш йола моттигаши белгал а йоахаш, Центральни хоржама комиссе кепатох хоржамаш де оттаьча ханал кхаь беттали ах беттали тIехьа доацаш;

РСФСР халкъа депутаташ харжара йола территориальни хоржамий округаш дукхагIча даькъе цхьатаррарча боараме харжархой юкъе а боагIаш, РСФСР еррига территоре тIа вIашагIъехк. Хоржамий округий доазонаш оттадеча хана теркалду РСФСР административно-территориальни дIа-хьаекъар. ХIара хоржамашка хоржамий округашка хила безача харжархой норма РСФСР Лакхехьарча Совето оттаю.

РСФСР халкъа депутаташ харжара йола къаман - территориальни хоржамий 84 округ вIашагIйолл автономни республикай, автономни областий а автономний округий а территореш тIа укх нормагIа: хIара автономни республике 4 округ, хIара автономни областе 2 округ, хIара автономни округе цхьацца округ, хIаьта иштта 84 округ краяшка, областашка (автономни образованеш йоацаш), городашка Москвеи Ленинградеи.

Къаман - территориальни хоржамий округаш вIашагIъехк дукхагIча даькъе цхьатаррарча боараме харжархой юкъе а боагIаш, йоагI-йоагIача автономни республика, края, областа, автономни области; Москван а Ленинграда а территореш тIа.

Автономни округа территорех хул цхьа къаман-территориальни округ.

III. Хоржамий участкаш

Статья 17. Хоржамий участкаш вIашагIйохкар.

Хоржамий округашка гIолла РСФСР халкъа депутаташ хоржача кхаж тоссилга чакхдаккхаран голосаш дагаръяран хоржамий округашка чуйоагIача районий, городий, городашкарча районий территори территориальни а къаман - территориальни а хоржамий округашка халкъа депутаташ харжара юкъара йолча хоржамий участкашка екъ.

Хоржамий участкаш иштта вIашагIъехк тIема доакъошка а, доакъош латта моттиг чуйоагIача хоржамий округашта юкъейоагIа уж.

Гаьнарча а тIакхача хала долча а районашка гражданаш болча моттигашка, хIаьта иштта хоржамаш хулача дийнахьа хи тIарча кемаш тIа вIашагIйохка йиш я, уж йолаш йола моттиг кемна приписка яьчча чуйоагIача хоржамий округашта юкъейоагIа хоржамий участкаш. Хоржамий участкаш хьае йиш я полярни станцешка.

Хоржамаш хулача дийнахьа нек деш долча кемаш тIа вIашагIъехка хоржамий участкаш РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий округашта юкъеяхьарах дола дош къестаду кемана приписка яьча окружной хоржамий комиссе. Полярни станцешка вIашагIъехка хоржамий участкаш РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий округашта юкъеяхьарах дола дош къестаду РСФСР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо.

Статья 18. Хоржамий участкаш хьаяра порядоки нормеи.

Хоржамий участкаш хьаю (районашта йийкъа йоацача автономни округий), районни, городской (района чуйоагIача городашкара дIаиккхача), городашкарча районни халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша, окружной хоржамий комиссешца барта а йолаш. Хоржамаш долча дийнахьа нек деш долча кемаш тIа хоржамий участкаш хьаю кемана приписка яь порт йолча моттигерча халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша. ТIема доакъошка хоржамий участкаш хьаю моттигерча халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша доакъой а воински соединеней а командирий представленегIа.

Хоржамий участкаш хьаю, хоржамаш хилале шин беттал кIезигагIа йоацача хана. ТIема доакъошка, хIаьта иштта гаьнарча а тIакхача хала долча а районашка нах бахача моттигашка, хоржамаш долча дийнахьа нек деш долча кемаш тIа, полярни станцешка хоржамий участкаш а цу юкъа хьаю, хIаьта къаьсттача хьалашка — хоржамаш хилале пхе денал кIезигагIа йоацача хана.

Хоржамий участкаш вIашагIъехк 20-нел кIезигагIа боацаш а 3000-нел дукхагIа боацаш а харжархой чубоагIаш.

ЙоаггIаш йолча моттигерча халкъа депутатий Совето е цун президиумо хIара хоржамий участка доазонах хоам бу, участкови хоржама комисси а кхаж тосса помещени а мичахьа я белгал а доаккхаш.

IV. Хоржамий комиссеш

Статья 19. Хоржамий комиссей система.

РСФСР халкъа депутаташ хоржилга чакхдаккхара хоржамий комиссеш вIашагIъехк:

РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамий Центральни комисси;

территориальни хоржамий округашкара РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамий окружной комиссеш;

къаман - территориальни хоржамий округашкара РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамий окружной комиссеш;

хоржамий участкови комиссеш.

Статья 20. РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамий Центральни комисси вIашагIйоллар.

РСФСР халкъа депутаташ харжара Центральни хоржамий комисси вIашагIйолл РСФСР Лакхехьарча Совето гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш, автономни республикай Лакхехьарча Советий е цар Президиумий, халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областийн автономни округийн Советий е цар президиумий предложенеш теркал а еш, хоржамаш хилале 4 беттал кIезигагIа йоацача хана, председатель, председатела ши заместитель, комиссе секретари 25 члени чу а воагIаш.

Хоржамий Центральни комиссе полномочей ха — пхи шу.

Статья 21. РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий Центральни комиссе полномочеш.

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий Центральни комиссе:

1) ер Закон чакхдаккхара РСФСР дерригача доазон тIа тIахьожам а лоаттабу, из цхьатарра чакхдоаккхилга Iалаш а ду; ер Закон юкъе доаладара порядок дIайовзийт, нагахьа эшаш хилча, ер Закон дашхийта РСФСР Лакхехьарча Советага кхайк;

2) хоржамий комиссей балха лостам тел; хоржамий комиссей составе хувцамаш дара порядок къестаю;

3) территориальнии къаман - территориальнии хоржамий округаш вIашагIъехк;

4) хоржамий комиссешта ахчан средстваш дIа-юха екъ; хоржамий комиссеш помещенешца, транспортаца, бувзамаца Iалашъяра тIахьожам а лоаттабу, хоржамашта материально - технически Iалашо яра кхыдолча дешашка а хьеж;

5) РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамий бюллетеней формаш белгалъю, харжархой спискаш, хоржамашта хьалхарча собраней а хоржамий комиссей заседаней а протоколаш, хоржамий кхыдола документаш увттаду, хоржамий яьшкайн хоржамий комиссе печатийн образецаш, хоржамий документаш леладара порядок оттаю;

6) хоржамаш кийчдарцеи чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех министерстваша, пачхаьалкхен комитеташа, ведомстваша пачхаьалкхени общественнин кхыйолча органаша деча хоамашка ладувгI;

7) хержача депутаташта регистраци ю, бIарчча хьанийцача республике гIолла хиннача хоржамий итогаш ю, хоржамий итогех бола хоам а РСФСР халкъа депутаталла хержарий список а кепайоазон тIа арайоаккх;

8) РСФСР халкъа депутатий Съезда мандатни комиссега дIалу депутатий полномочешка хьажара хиланза даргдоаца документаци;

9) хоржамаш юхадарца дувзаденна дешаш къестаду;

10) РСФСР халкъа депутаташ юхабахар вIаштIехьдаккхарца дувзаденна дешаш къестаду;

11) юкъера дIабаьннача депутаташта метта РСФСР халкъа депутаташ хоржилга оттаду, уж хоржамаш чакхдоахилга Iалашду;

12) хоржамий комиссей, хоржамашта хьалхарча окружной собраней решенейи гIулакххийи хьакъехьа ухача заявленешка а жалобашка а хьеж, комиссейи собранейи решенеш дIайоах, уж кхоачашъелга цхьан юкъа соцаду е цу дешаех кхыйола решенеш тIанийю. Хоржамий Центральни комиссе яь решени кхы хувца йиш йолаш яц;

13) укх Законаген РСФСР кхыча законащеи йоаггIача тайпара кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 22. Хоржамий окружной комиссеш вIашагIйохкер.

Хоржамий окружной комисси вIашагIйолл хIара территориальнии къаман-территориальнии хоржамий округе гIолла РСФСР халкъа депутаташ харжара хоржамаш хилале кхаь беттал кIезигагIа йоацача хана, 11—15 член юкъе а волаш.

Хоржамий окружной комиссена чубоагIа викалаш могабу предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективаша е цар советаша, республикански, краевой, областной, окружной (автономни округий), районни, городской, городашкарча районни общественни организацей органаша, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективай, бахача моттигашкарча харжархойи тIема доакъошкарча тIема гIулакх дерийи собранеша. Комиссешта юкъебахийта викалаш могабеш йола къахьегама коллективаши общественни организацеши, юкъера лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективаш къоастаяра, халкъа депутатий йоаггIаш йолча Советий е цар президиумий эшшача хана йиш я, хоржамий округерча къахьегама коллективайи общественни организацейи, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведеней коллективай уполномоченней совещанеш е.

Территориальнии къаман-территориальнии хоржамий округашкара РСФСР халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш вIашагIъехк йоагI-йоагIача автономни республикай Лакхехьарча Советаша е цар Президиумаша, халкъа депутатий краевой, областной, Московскийи Ленинградскийи городской, автономни областий, автономни округий Советаша е цар президиумаша, гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш.

Окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоал РСФСР халкъа депутатий Съездо РСФСР халкъа депутаталла хержарий полномочеш нийса лаьрхIачул тIехьагIа.

Статья 23. Окружной хоржамий комиссе полномочеш.

Территориальни е къаман-территориальнии хоржамий округашкара РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссе:

1) округа доазон тIа ер Закон кхоачашдара тIахьожам лоаттабу;

2) участкови хоржамий комиссей балха лостам тел; округерча хоржамий участкашта цхьан тайпара номераш тел;

3) халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительнии распорядительнии органаша, предприятей, учрежденей, организацей кулгалхоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех деча хоамашка ладувгI;

4) харжархой спискаш оттаярген уж массанена дIайовзийтарген хьеж;

5) депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоаккх;

6) депутаталла кандидаташта регистраци ю, царна доаггIаш дола удостоверенеш дIател, депутаталла кандидатий биографически даннеш тIайола плакаташ арахецилга Iалашду;

7) къахьегама коллективащеи общественни организацешцеи цхьана вIаштIехьдоаккх къахьегама коллективашка санна, иштта нах бахача моттигашка а депутаталла кандидатий харжархошцара вIашагIкхетараш чакхдоахилга;

8) хоржама округерча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, бюллетенеш кийчделгеи участкови хоржамий комиссешка уж дIакхоачийтилгеи Iалашду;

9) хоржамий округе хиннача хоржамий результаташ миштад хьож, уж кепайоазон тIа арадоах, хержача депутата удостоверени дIалу;

10) цIаьхха кхаж тоссилга а цIаьхха хоржамаш делга а вIаштIехьдоаккх;

11) участкови хоржамий комиссей, окружной хоржамашта хьалхарча собраней решенеехи гIулакххехи йолча заявленешка а жалобашка а хьеж, царех решенеш тIанийю;

12) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 24. Хоржамий участкови комиссеш вIашагIйохкар.

Хоржамий участкови комисси — территориальнии къаман - территориальнии хоржамий округашка — РСФСР халкъа депутаташ харжара юкъаръяр хьаю хоржамаш хилалехьа 45 денал кIезигагIа доацаш хьалха, 5—19 член чу а воагIаш. Эшаш моттиг хилча йоагI-йоагIача халкъа депутатий Совета е цун президиума решенегIа участкови хоржама комиссе дукхала состав хувца йиш я.

Хоржама участкови комиссена чуболхаш бола викалаш могабу предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей районни, городской, городашкарча районни органаша, цар юххьанцарча организацеша, бахача наьха общественни самодеятельноста органаша, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективаша, нах бахача моттигашкарча харжархойи тIема доакъошкарча тIема гIулакх дерийи собранеша. Болх беш 150-нел дукхагIа саг волча къахьегама коллективашка участкови хоржама комиссе викалаш оттабе йиш я цехий, отделий, участкай, бригадай, предприятей, учрежденей, организацей, кхыча подразделений коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделенешка болх беш 30-нел кIезигагIа воацаш саг вале. Цунца цхьана массехк коллектива собранеш вIашагIтеха е йиш я.

Участкови хоржамий комиссеш вIашагIъехк халкъа депутатий районни, городской (района карайолча городашкара дIаиккхача) Советаша е цар президиумаша, гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш.

Укх Закона 22-ча статья тIа оттаьча бесса, участкови хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоал окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхъяларца цхьана.

Статья 25. Хоржамий участкови комиссе полномочеш.

Хоржамий участкови комиссе:

1) участкерча харжархой спискаш оттаю;

2) харжархой список харжархошта дIайовзийт, спискаш тIа нийса доацарий хьакъехьара заявленеш хьа а ийце, царга хьож, цу тIа доаггIаш дола хувцамаш дара дош, а къоастаду;

3) бахача наха дIайовзийт участкови хоржама комисси йола моттиг а цо болх бу ха а, хIаьта иштта хоржамаш хула ди, кхаж тосса моттиг;

4) кхаж тассара помещенеш а хоржамий яьшкаш а кийчъелга Iалашду;

5) хоржамаш долча дийнахьа хоржама участке кхаж тоссилга вIаштIехьдоаккх;

6) хоржама участке кхаж тессараш дагарбу;

7) хоржамаш делга кийчдараи кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхараи хьакъехьарча заявленешкеи жалобашкеи хьож, царех решенеш тIанийю.

8) укх Законаца йоагIа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 26. Хоржамий комиссей болх вIаштIехьбаккхар.

ЙоагI-йоагIача комиссе хьалхарча заседане хорж хоржама комиссе председатель, председатела заместителаш, секретарь.

Хоржама комисси вIашагIйолларах йола решени а цун кулгалхой харжарах бола хоржама комиссе соцам а харжархошка дIабовзийт.

Хоржама комиссе заседанеш дешаш къестаде йиш йолаш я нагахьа санна царна юкъе дакъа лоацаш комиссена юкъебоагIарех шин даькъал кIезигагIа беце. Комиссе решенеш тIанийю комиссена чубоагIарех дукхагIбараша гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш. Цун решенена раьза боацача комиссе члений бокъо я шоашта хетар Iо а яздаь, хоржама комиссе заседане протоколаца дIадала.

Шоай полномочешка хьежжа хоржамий комиссеша тIанийца решенеш ерригача пачхаьалкхен а общественни а органаша, предприятеша, учрежденеша, организацеша кхоачашъянза яргIйоацаш я.

Хоржама комиссе решенешта а цун гIулакхашта а раьза ца хуле, лакхе латтача хоржама комиссега дувцийта дIачудала йиш я из дош, хIаьта укх Закона тIа белгалъяьча моттигашка диллача суде а.

Хоржама комиссе член, цу даькъе председатель, председатела заместитель, секретарь а волаш, комиссе решенегIа хоржамашта кийчо еча а уж чакхдоахача а юкъа мукъавалийта йиш я производственни е служебни декхарех, хоржамаш чакхдахара хьожаяьча средствай чотагIа юкъара алапи а телаш. Хоржамашта хьалхарча кампане къаьст-къаьстача этапашка, окружной хоржама комиссена из иштта эш, аьнна хете, хоржама комиссе цхьаькха цхьа член а мукъавалийта йиш я.

Хоржамий комиссешта юкъебоагIа нах комиссе шоаш беча балхах мукъабалийта йиш я шоаш заявлени язйича, уж комиссей составана юкъе хьожабаьча йоагI-йоагIача къахьегама коллективо, общественни организаце органо, юкъерча лаьрххIача а лакхерча а дешара заведене коллективо, нах бахача моттиге яьча харжархой а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранеша е бахача наьха общественни самодеятельноста органо яьча представленегIа, хIаьта иштта укх Закона 33-ча статья тIа белгалъяьча порядкагIа.

Хоржамий комиссешта юкъебохийта керда викалаш белгалбелгеи чIоагIбелгеи чакхдоаккх укх Закона тIа оттаяьча порядкагIа.

Статья 27. Шоай полномочеш чакхъяхара хоржамий комиссешта гIо дар.

Пачхаьалкхени общественнии органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш, гIулакхера нах декхарийла ба шоай полномочеш чакхйоахача хоржамий комиссешта гIо де, цар балха эшаш йола сведенеши материалаши дIаяла.

Хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденна хоржамий комиссей бокъо я пачхаьалкхен а общественни а органашка, предприятешка, учрежденешка, организацешка, гIулакхаш тIарча нахага кхайка, хIаьта уж декхарийла ба оттадаьча дешага хьажа а хьежа, кхаь денал тIех ца доалийташ хоржамий комиссешта жоп дала.

V. Харжархой спискаш

Статья 28. Харжархой списоки из оттаяра порядоки.

Харжархой список — территориальнии къаман-территориальнии хоржамий округашка гIолла РСФСР халкъа депутаташ харжара юкъаръяр — хоржамий хIара участке гIолла оттаю, хоржамий участкови комиссе председателеи секретареи кулгаш язду цу тIа. Список оттаеча балха юкъе дакъа лацара хоржамий участкови комиссе юкъебоалабе йиш я общественноста викалаш.

Халкъа депутатий городской, городашкарча районни, поселковии юртен Советий исполнительни комитеташа харжархой учет елга вIаштIехьдоаккх, доагI-доагIача доазон тIарча харжархой спискаш оттаяра хилийза яргIйоаца сведенеш хоржамий участкови комиссешка дIа а тел.

ТIема доакъошкарча харжархой — тIема гIулакх дерий, хIаьта иштта цар дезалийи кхыболча харжархойи, нагахьа санна тIема доакъош долча районашка бахаш уж бале, спискаш оттаю тIема доакъой командираша хьаенна даннеш ларде а лоацаш. ТIема доакъошка бахаш боаца тIема гIулакх дераш харжархой спискашта юкъебоалабу шоаш бахача моттигерча юкъарча бокъонегIа.

Хоржамаш долча дийнахьа хи тIа долча кемаш тIа, полярни станцешка вIашагIъехкача хоржамий участкай харжархой спискаш оттаю белгалъяьхача учрежденей кулгалхошеи кемай капитанашеи хьаеннача даннешка хьежжа.

Харжархой тайпан цIерагаш харжархой списка тIа белгалйоах кхаж тоссилга вIаштIехьдаккха аьттув болчча тайпара.

Статья 29. Гражданаш харжархой спискана юкъебахьара порядок.

Харжархой спискана юкъехьу хоржамаш деча денга е цу дийнахьа 18 шу даьнна, список оттаеча хана даим е ханна ювцача харжархой участка доазон тIа бахаши кхаж тоссача дакъа лаца бокъо йолаши бола СССР берригa гражданаш.

Кхыча хоржамий участкашкарча харжархой спискашта юкъевахьа йиш яц харжархо.

Статья 30. Гражданашта харжархой спискаш йовзийтари харжархой списка тIа долча гIалатех лаьца латкъа бокъо хилари.

Харжархой спискаш массанена а дIайовзийт хоржамаш хилале пхийтта ди хьалха.

Харжархой список йовза а из нийса оттаьйий хьажа а таро лу гражданашта хоржамий участкови комиссе помещене чу.

ХIара гражданина бокъо лу спискана юкъе ца ховш витар, харцахьа юкъевихьар е спискана юкъера дIаваьккхар, хIаьта иштта харжархочох долча даннешкара нийса доацараш дувцаш латкъа. Списка тIарча нийса доацарех йолча заявленега хьож, шин денал тIех ца доаккхаш, хIаьта хьалхагIа а хоржамаш долча дийнахьа а — хьем боацаш заявленега хьажа, списка тIа тоаде дезар тоаде е цун заявлени хьатIа ца эцара кIал кIийле а йолаш йолча решене копи заявитела дIаяла декхарийла йойла хоржамий участкови комисси. Хоржамаш хила пхе денал кIезигагIа ха ца йисача хана из решени лоткъае йиш я районни (городской) халкъа судага, цу жалобага хьажа еза из кхаь денал кхы тIех ца йоалийташ. Районни (городской) халкъа суда решени тIеххьара я. Халкъа суда решенегIа доаггIача тайпара харжархой списка тIа тоадар ду цу сахьате хоржамий участкови комиссе.

Статья 31. Харжархой кхы тIа список оттаяр.

Массанена йовзийтара харжархой список кийчъяьчул тIехьагIа, баха кердача моттиге хьабаьхка харжархой е цхьа бахьан нийсденна харжархой керттерча спискана юкъе ца хьош бисараш, цар дехарах, паспорт е кхыдола удостоверени хьахьекхача, уж массаза е ханна бахача моттигерча хоржамий участке кхы тIа оттаеча харжархой спискана юкъехьу хоржамаш хулача дийнахьа.

VI. РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабари царна регистраци яри

Статья 32. Хоржамий округашка РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Территориальнии къаман-территориальнии хоржамий округашка РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабар хоржамаш хилалехьа кхо бутт хьалха дIа а доладу, ши бутт хьалха чакх а доал.

Депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоаккх хоржама округ йолча доазон тIарча предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективай собранешка (конференцешка), юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективашка, 300-нел кIезигагIа саг воацача къахьегама коллективаша, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективаша депутаталла кандидаташ увттабу кхыча коллективашца цхьана еча собранешка (конференцешка), цу хана болх бу нах, дешархой а студенташ а 300-нел кIезигагIа боацаш хила беза.

Общественни организацешкара РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоаккх городашка районни, городской, районни, окружной (автономни округий), автономни областий, областной, краевой, республикански, хIаьта республикански йоацача — цу организацей юкъарсоюзни организацеша.

Депутаталла кандидаташ оттабара нах бахача моттигашка ю собранеш йоагI-йоагIача халкъа депутатий Советашца е цар президиумашца цхьана ю окружной хоржамий комиссеша шоай инициативагIа еш санна, хоржама цу округерча 300-нел

(Инстедоалар 3-ча оагIо тIа).

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Закон

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

(Йистедоалар. Доалдур 2-ча оагIо тIа).

кIезигагIа воацача харжархочо хьаллоаце а бахача наьха общественни самодеятельноста органа инициативагIа а. Шоаш бахача моттиге харжархоша собрани ярах йолча предложенега хьажа еза окружной хоржама комисси кхо ди далалехьа. Нагахьа санна из предложени тIаэце, собрани ю ди, ха, моттиг белгалъю, кхо ди далалехьа цох хоам бу округерча харжархошка. Харжархой бахача моттиге собрани ярах йола предложени тIа ца эцаш ют, нагахьа санна бахача наьха общественни самодеятельноста орган цу хоржама округа доазон тIа еце е цу органа инициатива цу деша хьакъехьарча заседане протоколаца хьаллаьца еце. Нагахьа санна харжархой бахача моттиге собрани ярах йола предложени хьал ца лоаце, бахача наьха общественни самодеятельноста органага бахьан доашха а доашхаш, решене копи дIалу. Цу рещенена раьза ца хуле, Центральни хоржама комиссега латкъа йиш я, хIаьта цо баь соцам тIеххьара ба. Собране соцам тIаэца йиш я цига хоржама округа доазон тIарча харжархоех 300-нел кIезигагIа саг веце.

Депутаталла кандидаташ увттабара йола тIема гIулакх дерий собранеш гулъю тIема доакъой командоване. Нагахьа санна тIема гIулакх дерий юкъара собрани е йиш ца хилча, собранеш ю подразделенешка.

Собрани хьаеллаш собране баьхкараштa регистраци яра итогий кIийлен тIа хьакхайкаду из соцам тIаэца бокъо йолаш я е яц. Из чакхъяккхара хорж президиум е председатели секретари.

Предприяте, учреждене, организаце, къахьегама коллективагара, юкъера лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведене коллективагара, массехк коллективо цхьана яьча собранегара, общественни организацегара, харжархой бахача моттиге яьча а тIема доакъошка тIема гIулакх дераша яьча а собранешкара РСФСР халкъа депутаталла цхьа кандидат оттаву.

Собранешка (конференцешка), общественни организацей хоржача органий пленумашка хьаду цхьаккха хьовзам боацаш мел дукха яле а кандидатураш ювцара эша хьалаш. Собране (конференце), пленуме дакъа лоаца хIаравар бокъо йолаш ва депутаталла кандидатех предложенеш йоалае, уж бувцача дакъа лаца, оттаяь кандидатураш хьаллаца е царна отвод яларах предложени юкъейоалае, депутаталла кандидат хилара ший кандидатура оттае. Депутаталла кандидат оттаварах йола решени тIаэц гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш. Кхаж тассара порядок а кхыдола процедурни дешаш а собране (конференце), общественни организаце хоржача органа пленумо къестаду.

Кандидат оттаваьв, аьнна лоархI, нагахьа санна цунна тIехьа собране (конференце), общественни организаце хоржача органа балха юкъе дакъа лоацарех аханел совгIа бараша кхаж тоссе. Депутаталла кандидат оттаварах протокол оттаду. ТIаийцача решенех шин денал тIех ца доалийташ депутаталла кандидатага хоам бу.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабу болх беш е бахаш бола гражданаш: территориальни хоржамий округашкара хоржамаш деча хана — йоагI-йоагIача автономни республике, крае, области; къаман - территориальни хоржамий округашкара хоржамаш деча хана — РСФСР доазон тIа.

РСФСР гражданин цхьатарра халкъа депутатий шиннел совгIа йолча Советий халкъа депутат хила йиш яц.

Депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоаккхача окружной хоржама комиссе бахача нахага хоам бу РСФСР халкъа депутаталла оттабаьча кандидатех.

Статья 33. РСФСР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци яр.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци ю окружной хоржама комиссе депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективаша, общественни организаце органаша, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективаша, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранеша яьча представленегIа.

Депутаталла кандидаташта регистраци е дIайолаю хоржамаш хилалехьа ши бутт хьалха, хIаьта чакхйоаккх уж хилалехьа шовзткъа ди хьалха.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах йола решени тIаэц ер документаш Iалашдаь хилча: хоржама округе гIолла депутаталла кандидаташ оттабарах дола протоколаш а хоржама цу округе гIолла шоаш харжийта раьза хиларах йола депутаталла кандидатий заявленеш а.

Укх Закона 12-ча статья тIа белгалбаьхача наха, хIаьта иштта халкъа депутатий шин Совета депутаташ болчар шоаш депутаталла кандидаташ беча хана хьахайт шоаш депутаталла хорже шоай болх бита лаьрхIа хилар е халкъа депутатий цхьан Советера шоай депутатски полномочеш ханал хьалха йита е кандидатураш юхаяхарах хоам бу шоай заявленеш тIа.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах протокол оттаду хоржама комиссе, депутаталла кандидатий заявленешца цхьана пхи ди далалехьа Центральни хоржама комиссега дIадохьийт из.

Укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш, оттабаьча депутаталла кандидаташта регистраци ю хоржама комиссе. Регистраци е ца тигара пхи ди чакхдалалехьа латкъа йиш я Центральни хоржама комиссега.

Депутаталла кандидат харжа йиш яц духхьал территориальни е къаман - территориальни хоржама округе мара.

Цхьан хоржама округе регистраци яьча депутаталла кандидата вокх хоржама округе регистраци е йиш яц, ше хьалхагIа регистраци яь хиннача хоржамий округе цо ший кандидатура хьаьккхаяле а.

Депутаталла кандидат Центральни хоржама комиссена юкъе хила йиш яц, хIаьта иштта ше кандидаталла оттаваьча хоржама округа окружной е участкови хоржамий комиссешка а. Депутаталла кандидат ваь а лакхе йийцача комиссешта юкъе вола а саг, комиссерча декхарех мукъавалийта лоархI цунна депутаталла кандидата регистраци ешше.

Хоржама комиссе депутаталла кандидата регистраци яьча диъланIча денал тIехьа ца доалийташ кепайоазон тIа хоам бу депутаталла кандидата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, ваь шу, бу болх (е кхыдола гIулакх), парте мугIарашка хилар е ца хилар, болх бу моттиг, ваха моттиг белгал а йоаккхаш.

Статья 34. РСФСР халкъа депутаталла кандидат оттаварах йола решени дIаяккхар. Кандидата ший кандидатура юхаяккхар.

РСФСР халкъа депутаталла кандидат оттаваьча къахьегама коллектива, общественни организаце юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведене коллектива, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собраней бокъо я хоржамаш хилалехьа хьалха йолча моллагIча юкъа депутаталла кандидат оттаварах яь шоай решени юхаяккха. Цу дешах йола решени депутаталла кандидат оттавар белгалъяьккхача порядкагIа тIа а ийце, йоагIаш йолча хоржамий комиссе дIачулу.

Хоржамаш дарал хьалха йолча моллагIча юкъа ший кандидатура юхаяккха йиш я депутаталла кандидата, йоагIаш йолча хоржамий комиссе цох йола заявлени дIа а енна.

Депутаталла кандидат оттаварах йола решени юхаяккхарах е кандидатас ший кандидатура юхаяккхарах хоржама округе бахача нахага хоам бу окружной хоржама комиссе.

Статья 35. ДIабаьннарий метта РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Депутаталла кандидаташта регистраци яра ха чакхъяьнначул тIехьагIа РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, нагахьа санна хоржама округе кхыбола кандидаташ бисабеце, окружной хоржама комисси кхайк къахьегама коллективашка, общественни организацешка, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективашка, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка депутаталла керда кандидаташ оттабар дехаш. Хоржамаш хилалехьа цхьан беттал кIезигагIа йолча юкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, йоагIаш йолча хоржама округе гIолла депутат хоржилга чакхдоаккх юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа ши бутт балалехьа.

ДIабаьннарий метта депутаталла кандидаташ увттабелга кхоачашду укх Законо оттаьча порядкагIа.

Статья 36. Хоржама бюллетень.

Алфавитни порядкагIа бюллетена тIа дIаязбу регистраци яь берригa РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ, депутаталла хIара кандидата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, кхоачашдеча декхара (гIулакха), болх буи вахаш волеи моттиг белгал а йоаккхаш. Хоржамий бюллетенаш кепатох хоржама округе бахача наха дувцача меттайла.

VII. РСФСР халкъа депутаталла кандидатий балха гарантеш

Статья 37. РСФСР халкъа депутаталла кандидатий хоржамашта хьалхарча кампане дакъа лаца бокъо хилар.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташа хоржамашта хьалхарча кампане цхьатарра бокъонаш а йолаш дакъа лоац шоаех кандидаташ бича денз.

Депутаталла кандидатий бокъо я хоржамашта хьалхарча а кхыча а собранешка, совещанешка, заседанешка къамаьл де, кепайоазон тIа язде, телевиденеи радиои гIолла къамаьл де.

Паччахьалкхени общественнии органаш, предприятей, учреждeней, организацей кулгалхой, бахача наьха общественни самодеятельноста органаш декхарийла я харжархощеи общественни организацей членащеи вIашагIбеттабалара РСФСР халкъа депутаталла кандидаташта гIо де, хилан за яргйоаца справочни информационни материалаш царга дIакхачийтара новкъостал де.

Статья 38. РСФСР халкъа депутаталла кандидата хоржамашта хьалхара программа.

РСФСР халкъа депутаталла кандидата ше берг болча балха программа ювцаш къамаьл ду. Депутаталла кандидата программа СССР Конституцена, РСФСР Конституцена, СССР а РСФСР а кхыча законашта духьала хила, тIема пропаганда еш, бе-бе цIека бесаш долча наха, къамашта юкъе, дин тIа гIолла цатоамаш юкъедехкара, сага бокъонаш а пар гIатонаш а телхаяра тIахьехамаш деш хила йиш яц.

Статья 39. РСФСР халкъа депутаталла кандидата доверенни нах.

РСФСР халкъа депутаталла кандидата хила йиш я пхеннега кхаччалца доверенни нах, цар цунна новкъостал ду хоржама кампани дIаяхьа, из депутаталла харжара тIехьа агитаци ю, паччахьалкхени общественнии органашца, харжархошца, общественни организацей членащца леладеча гIулакхашка, хIаьта иштта хоржамий комиссешка цун хьашташ оттаду.

Депутаталла кандидата ший лоIаме къоастабу доверенни нах, окружной хоржама комиссега регистраци яйтара царех хоам бу. Хоржама комиссе доверенни наха регистраци яьчул тIехьагIа царна удостоверенеш дIалу. Хоржамаш хилалехьа йолча моллагIча юкъа доверенни нах хувца бокъо йолаш ва депутаталла кандидат.

Доверенни саг округерча цхьанна а хоржама комиссена юкъе хила йиш йолаш вац.

Депутаталла кандидата доверенни нах, царна регистраци яьчул тIехьагIа, хоржамашта хьалхара собранеш чакхйоахача хана халкъа депутаталла кандидато дехарах производственни е служебни декхарех мукъабовлийта йиш я, хоржамаш дара хьожаяьча средствай чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 40. Хоржамашта хьалхара агитаци.

Депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективашта, общественни организацешта, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема гIулакх дерашта тIема доакъошка а, духьале еш цхьаккха хIама доацаш, бокъо лу шоай кандидаташта тIехьа агитаци е.

Къахьегама коллективашта, общественни организацешта, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема доакъошка тIема гIулакх дерашта а хоржамий комиссеша собранеши митингаши яра кийчъяь помещенеш тел, хIаьта иштта — хоржамашта хьалхара агитаци яра массови информаце средстваш.

РСФСР гражданашта, къахьегама коллективашта, общественни организацешта, юкъерча лаьрххIачеи лакхерчеи дешара заведеней коллективашта тешшаме таро лу депутаталла кандидатий политически гIулакхех а хIаране оамалех а паргIатта, массе оагIув чулоацаш дувца, хIаьта иштта кандидата тIехьа е цунна духьала агитаци собранешка, кепайоазон тIа, телевидене, радио гIолла е бокъо а лу.

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ вIашагIбетталу шоай харжархошца собранешка а иштта харжархошта аьттув болча кхыча форме а. Харжархой собранеш вIаштIехьйоах хоржама комиссе йоагI-йоагIаш йолча халкъа депутатий Советаца е цун президиумаца.

Собранеши вIашагIкхетараши хургдола ха а моттиг а харжархошка ши ди хьалха дIахайт.

Хоржамаш хулача дийнахьа агитаци елга дехк.

Статья 41. РСФСР халкъа депутаталла кандидат хоржамашта хьалхарча гIулакхашта юкъе дакъа лацара производственни е гIулакха тIарча декхарех мукъавалийтар.

Регистраци яьчул тIехьагIа харжархощца вIашагIкхетара, хоржамашта хьалхарча собранешка, митингашка, телевидене, радио гIолла къамаьл дара РСФСР халкъа депутаталла кандидат мукъавоалийт производственни е гIулакха тIарча декхарех, хоржамаш дара къоастаеча средствай чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 42. РСФСР халкъа депутаталла кандидата мах боацаш дIа-са ваха бокъо хилар.

Регистраци яьчул тIехьагIа РСФСР халкъа депутаталла кандидата бокъо я массе а тайпарча пассажирски транспортаца (таксегара дIаиккхача) йоагIаш йолча хоржама округа доазонашка мах боацаш дIа-са ваха. Хоржамий округал арахьа вахача депутаталла кандидата бокъо я мах боацаш хоржамий округе ваха а цигара ше вахача цIава а.

Статья 43. РСФСР халкъа депутаталла кандидат лоравар.

РСФСР халкъа депутаталла кандидат уголовни бектокхаме оза, лаца е судебни порядкагIа административни бехк бе йиш яц Центральни хоржамий комиссе бартагIа доацаш.

VIII. Кхаж тассареи хоржамий итогаш яреи порядок

Статья 44. Кхаж тассара хаи моттиги.

РСФСР халкъа депутаташ хоржаш кхаж тосс хоржамаш деча дийнахьа моттигерча ханах 7 сахьат даьлча денз 20 сахьат даллалца. Кхаж тосса хаи моттиги участкови хоржама комиссе харжархошка дIайовзийт хоржамаш хилалехьа итт ди хьалха.

Хиланза дардоацаш хилча, моттигера хьалаш теркал а деш, Центральни хоржама комиссеца барт а баь, окружной хоржама комиссе йиш я кхаж тассара ха хувца.

Хоржамаш хулача дийнахьа хи тIа лелаш долча кемаш тIа, эскара доакъошка, полярни станцешка, гаьнна ухкача а тIаккхача хала йолча а районашка хоржамий участкашка кхаж тассар чакхдаьннад, аьнна, дIакхайкаде йиш я хоржамий комиссе мичча хана, нагахьа санна списка тIа болча берригача харжархоша кхаж тессабале.

Къаьсттача шоай тайпарча хьалашка РСФСР Лакхехьарча Совета е цун Президиумо бокъо елчеи депутаталла кандидат раьза хилчеи гаьнарча а тIаккхача хала йолча а районашка кхаж тасса йиш я ханал хьалха, бакъда, юкъара хоржамаш хилалехьа ворхI денал хьалхагIа доацаш.

Статья 45. Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхар.

Кхаж тосс цу гIулакха лаьрххIа кийчъяьча помещенешка. КъайлагIа кхаж тассара кхоачам хиллал кабинаш е цIенош хила деза, хоржамий бюллетенаш дIададара моттигаш къоастаяь а хоржамий яьшкаш оттаяь а хила еза кийчъяьча помещенешка. Хоржамий яьшкаш оттаю кхаж тоссаш бараш къайлагIа кхаж тассара йолча кабинеташка е цIеношка гIолла чакхбуврг болаш.

Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхара, харжархой лоIам къайлахьолга Iалашдара, помещенеш кийчъяра, цар чу хиланза яргйоаца порядок лоаттаяра бехктокхаме я участкови хоржама комисси.

Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тассалехьа хоржамий яьшкаш миштай хьож, пломба оттаю е печать тох йоагIаш йолча хоржамий комиссе председатела, комиссе берригa членаш тIа а болаш.

ХIара харжархочо ше тосс кхаж: кхычарна хьалхара кхаж тоссилга дехк. Хоржамий бюллетенаш дIател йоагIаш йолча хоржама комиссе хоржама участка харжархой спискагIа, кхаж тоссачар паспорт е личноста кхыдола удостоверени хьахьекхачул тIехьагIа. Хоржамий бюллетенаш дIадаларах белгало ю харжархой списка тIа.

Нагахьа санна цхьабола харжархой шоай унахцIенонга диллача е кхыча бахьанех кхаж тоссача помещене боахкалургбоацаш бале, участкови хоржама комиссе цар дехарагIа комиссе цхьаболча членашта тIадул уж харжархой болча моттиге кхаж тоссалга вIаштIехьдаккха.

Статья 46. Кхаж тассар.

Хоржамий бюллетена тIа йоазош ду кхаж тоссачо къайлагIа кхаж тассара йолча кабина чу е цIагIа. Бюллетенаш яздеча хана кхаж тоссаш вар мара цига саг тIахила йиш яц. Шийна бюллетенаш тIа йоазув дулургдоацача харжархочун бокъо я хьаштдола саг кабина чу е цIагIа чухьеха.

РСФСР халкъа депутаташ хоржача хана кхаж тоссачо бюллетена тIара дIайоаю ше духьала кхаж тоссаш болча кандидатий тайпан цIераш.

Яздаь даьнна бюллетень кхаж тоссачо хоржамий яьшка чу Iочукхосс.

Статья 47. Хоржама участке кхаж тессараш дагарбар.

РСФСР халкъа депутаташ хоржача хана хоржама участке кхаж тессараш лоархI депутаталла кандидата къаьст-къаьста.

Комиссе председатела кхаж тессалга чакхдаьннад, аьнна, хьакхайкадаьчул тIехьагIа хоржамий яьшкаш хьаелл. Кхаж тоссилга чакхдалалехьа хоржамий яьшкаш хьаеллилга дехк. Хоржамий яьшкаш хьаеллалехьа, юкъе ца долхаш диса кхаж тассара бюллетенаш мелд хьож, участкови хоржама комиссе дIадоах уж.

Участкови хоржама комиссе участкера берригa харжархой списка тIа мелб а, хIаьта иштта бюллетенаш дIайийцараш мелб а хьож. Хоржамий яьшкашка долча бюллетенашка хьежжа, хоржамий округе (цу хоржама участка доазонашка) комиссе къоастаду: кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа е духьала кхаж тессараш мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенаш мел миссел да. Харжархоша шоашкара бюллетенаш тIа IотIаязбаьча гражданашта голосаш дагарйиц.

Нийса доацаш лоархI оттаьча образецах доаца хоржамий бюллетенаш, хIаьта иштта цхьаннел дукхагIа кандидаташ тIабола бюллетенаш. Хоржама бюллетень нийса хиларах шеко хилча, дош къоастаду участкови хоржама комиссе кхаж тассара наькъаца.

Кхаж тессараш дагарбаьчул тIехьагIа хьахинначунга хьож участкови хоржама комисси, из хоржама округе оттадеча протокола тIа дIа а язду. Протокола тIа кулгаш язду комиссе председатела, председатела заместитела, секретара, членаша. Центральни хоржама комиссе оттаеча порядкагIа йоагIаш йолча окружной хоржама комиссе дIа а дохьийт.

Статья 48. Хоржамех хьахиннар къостадар.

Участкови хоржамий комиссей протоколашка хьежжа окружной хоржама комиссе къоастаду; округе харжархой мелб; хоржамий бюллетенаш дIайийца харжархой мелб; кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараш а духьала кхаж тессараш а мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенеш мелд.

РСФСР халкъа депутаталла хержарг лоархI кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех аханел дукхагIа бараша тIехьа кхаж тесса кандидат.

Окружной хоржама комиссе хоржамаш нийса доацаш лоархI хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана ер Закон толхадаь моттиг хилча.

Хоржамаш ца хиннараш лоархI, нагахьа санна спискаш тIа болча харжархоех царна юкъе дакъа лаьца харжархой аханел кIезигагIа хиннабале, хIаьта иштта депутаталла кандидат юкъера дIаваьннавале, нагахьа санна округе регистраци яьр цхьа кандидат мара веце.

Хоржама округе гIолла хоржамаш деш хьахиннар къоастаду окружной хоржама комиссе заседане, протокола тIа дIа а язду. Протокола кулгаш язду комиссе председатела, председатела заместитела, секретара, членаша, Центральни хоржамий комиссе дIа а дохьийт цо оттаьча порядкагIа.

Хоржама округе гIолла хиннача хоржамех хьахиннар кепайоазон тIа доакх йоагIаш йолча окружной хоржама комиссе, Центральни хоржама комиссе оттаьча хана. Хоама тIа белгалдоаккх харжархой спискашта юкъебихьа берригa гражданаш мелб; кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараши духьала кхаж тессараши мелб; нийса доаца бюллетенаш мелд, хержача депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, цун должность (заняти), партийность, болх беш а вахаш а вола моттиг.

IX. РСФСР халкъа депутаташ харжара итогаш яреи уж кепатохареи порядок

Статья 49. РСФСР халкъа депутаташта регистраци яр.

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе хоржамий комиссешкара шийга хьакхаьчача протоколашка хьежжа регистраци ю херж а ч а РСФСР халкъа депутаташта.

Центральни хоржама комиссе хоржамаш нийса доацаш лоархI, нагахьа санна хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана, хоржамаш дарах хьахиннар къоастадеча хана ер Закон толхадеш моттиг хиннаяле, РСФСР халкъа депутата регистраци ца еш йита йиш а я.

Статья 50. РСФСР халкъа депутаташ харжара итогаш кепатохар.

БIарчча хьайийцача республике хиннача хоржамий итогех бола хоам а бу, алфавитни порядкагIа ше хержача хоржама округагара депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, должность (заняти), партийность, балха а вахара а моттиг тIайола хержача РСФСР халкъа депутатий список кепайоазон тIа арайоаккх Центральни хоржама комиссе итт денал тIех а ца йоалийташ.

Статья 51. РСФСР халкъа депутата удостоверени а наькха тIа йоаллаю знак а.

Центральни хоржама комиссе регистраци яьча РСФСР халкъа депутатий список кепайоазон тIа араьяккхачул тIехьагIа, окружной хоржама комиссе хIара депутата дIалу из харжарах дола удостоверени.

Хержа баьннача депутатий полномочеш РСФСР халкъа депутатий Съездо чIоагIъяьчул тIехьагIа депутаталла харжарах дола удостоверенеш хувц РСФСР халкъа депутата удостоверенеца. Депутата лу наькха тIа йоаллаю «РСФСР халкъа депутат» яха знак.

Нагахьа санна РСФСР халкъа депутат юхавоаккхе е РСФСР халкъа депутат волча сага бехк беш йола судебни приговор чIоагIйой, депутатски полномочеш цо ханал хьалха Iойохке, РСФСР халкъа депутата удостоверени а наькха тIа йоаллаю знак а РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумага юхадIаяла еза.

X. ШозлагIа кхаж тассар, шозлагIа хоржамаш дар, дIабаьннача депутаташта метта РСФСР халкъа депутаташ харжар

Статья 52. ШозлагIа кхаж тассар.

Нагахьа санна хоржамий округе гIолла шиннел тIех РСФСР халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце, окружной комиссе решени ю дукхагIа тIехьа кхаж тесса хиннача депутаталла шин кандидата тIехьа округе шозлагIа кхаж тассарах. Цу решенех окружной комиссе хоам бу Центральни хоржама комиссега, округерча харжархошка дIа а хайт. Хоржамий округе шозлагIа кхаж тосс шин кIира йолча ханал тIех а ца доалийташ, укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш. ШозлагIа кхаж тассарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

РСФСР халкъа депутаталла кандидат хержалга лоархI, нагахьа санна шозлагIа кхаж тоссача хана кхыча кандидаташка диллача, кхаж тассара юкъе дакъа лоацаш хинна дукхагIбола харжархой цунна тIехьа хиннабале.

Статья 53. ШозлагIа ду хоржамаш.

Нагахьа санна хоржамий округе гIолла шиннел тIех РСФСР халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце, е хоржама округе гIолла хоржамаш хиннарг ца лоархIе, е нийса дац ца лоархIе, е шозлагIа кхаж тессача херже депутат къоаста ца лой, тIаккха Центральни хоржама комиссе окружной хоржама комиссена тIадулл хоржама округе шозлагIа хоржамаш делга. Из деш цо решени е йиш я керда составе окружнойи участковин хоржамий комиссеш харжара хьакъехьа. Кхаж тосс цу участкашка а юкъара хоржамаш дара оттаьча харжархой спискаех а.

Хоржамий комиссеш вIашагIйохкилга, депутаталла кандидаташ белгалбелга а царна регистраци елга а, кхыйола мероприятеш чакхйоахилга ду укх Закона тIа оттаьча порядкагIа. ШозлагIа хоржамаш дарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

Нагахьа санна шозлагIа хоржамаш дой, халкъа депутаталла кандидаташ цIаькха хила йиш йолаш бац юкъара хоржамаш долча хана цу хоржама округе эшшаш йола голосаш ца гулъяь РСФСР гражданаш.

ШозлагIа хоржамаш ду юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа шин беттал дукхагIа ха ялалехьа.

Статья 54. Юкъера дIабаьннараштa метта РСФСР халкъа депутаташ харжар.

Нагахьа санна РСФСР халкъа депутатий Съездо РСФСР цхьаболча депутатий полномочеш нийса ца лоархIе, хIаьта иштта депутат юхавоаккхе, кхыча бахьанех депутатски полномочеш кхоачашъелга ханал хьалха юкъагIдоаккхе, йоагIаш йолча хоржамий округашка депутат дIаваьнна кхо бутт чакхбалалехьа керда хоржамаш де деза. Хоржама комиссе уж де ха хьанхача ши бутт хьалха, укх Законо дIадехараш кхоачашделга вIаштIехь а доаккх. Из деш окружной хоржама комисси вIашагIйолл хоржамаш хилалехьа 50 ди хьалха, участкови яраш — хоржамаш хилалехьа бутт хьалха, депутаталла кандидаташта регистраци елга чакхдоал хоржамаш хилалехьа бутт хьалха.

Нагахьа санна юкъера дIаваьнна РСФСР халкъа депутат РСФСР халкъа депутатий полномочеш чакхъяла шерал кIезигагIа ха йиса вале, дIаваьнначоа метта РСФСР керда халкъа депутат харжара хоржамаш диц.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель **В. ВОРОТНИКОВ.**

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. ЧИСТОПЛЯСОВ.**

Москва, Кремль. 1989 шера 27 октябрь.

ТIехьабусараш болча

Дувцаш атта дар...

Грозненски биохимически завода коллектив шера хьалхарча шин квартале республикански социалистически яхье хьалхалаттар хилар, цунна карара кара тела ЦIе Байракх а елар. ХIанз из тIехьаюсачарца я. Укх тIеххьарча шин бетта B_{12} яхача витамина килограмм мах 13050 сом ба. Из бахьан долаш завода ши миллион сом зе хилар. Бакъда, план-м кхоачашйир кхыча продукце чотагIа.

Фуд бахьан? Завода кулгалхой а коллектив а хьалхарча шера даьхача толамех сатийна а Iийна, тIехьабисабхьогI?

Бакъдар аьлча, заводе водача хана из уйла бакъхеташ вар со. ХIаьта цу кIалха долаш дар сона хеташ хинначул чоалханегIа хилар.

Грозненски биохимически завод йола 54 шу да. Из кIезига ха яц. ХIаьта цу еррига хана цу предприяте цхьаккха хIама хувцаденна дац — технологи а, оборудовани а, производственни помещенеш а. 30-ча шерашка хьалъяьча цехийи складийи помещенеш тишъеннай, оборудовани къаеннай, йоах. ХIаьта хьалхагIа ацетонови завод оалар цох. Цун хIанз йола цIи биохимически я, Цо B_{12} яха витамин арахеца йолайича аьннад дох иштта.

Из керда продукци а цо арахеца йолайир цу къаьнача оборудованеца. Из йохаш каст-каста болх соцар. Цудухьа оборудовани болх беш йолча хана сихбенна къахьегар болхлоша.

Машинаши механизмаши сиха-сиха тоа а еш, кхоачашйора план. Кхы цхьаькха а дар коллективана низкъала долаш. Продукци хьаеш йола бийдал ялат дар, бакъда, кондиционни-м дацар из. Шоай ка йоалача хана из лечкъадора кулга цIена боацача наха. Цар из де аьттув боалар ха ледара хиларах, еха карт, дIа ца къовлаш коанаIараш хиларах.

Кхы цхьаькха а дар... завода геттара гарга да нах чубаха цIенош. Мехкдаьттах ацетон доаккхаш хьайоалача газо фо бIехдора. Уж леткъар. ХIанз а йолаш я цу районе-м газ. Укх гарггарча хана цига баха нах кхычахьа дIабахийта лаьрхIад.

Уж деррига хIамаш долаш кхьачар завод ши шу хьалха хIанз волча цун директорга В. Б. Дагаевга.

Из деррига а ший моттиге дита мегаргдар, итташ шерашка а санна, гIулакх дIахо а хьош. Иштта оамал яц Дагаева. Цу доллача хIамангa хьежа зем баьккхачул тIехьагIа, медицински микробиологически промышленноста министерстве вахар из производства реорганизаци реконструкци яра план а йолаш. Министерстве кхетадир кердача директора инициатива дика хилар, из хьал а лаьцар. Цу тIа гIолла хьахилар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои СССР микробиологически промышленноста Министерствои цхьана баь соцам. Цу лоархIамеча документа тIа я цу шинне шоашта дIатIаэца декхараш тIадола 10 пункт. Цу тIа оттадаьд производства боарам боккхагIа бешше, арахеца продукци а 50200 эзар сомага кхоачаеш дукхагIа яккха. Предприяти эргаяьккхя тоаеш де деза балхаш «Чеченингушстрой» объединене гIишлонхоша дергдолаш оттадаьд. ХIаьта завода гонахьа фо [illegible]

Цу балхашка дIадода ахча СССР Минмедбиопрома чотагIа хургдолаш оттадаьдар.

Каьхата тIа деррига а шаьра дар, бакъда, цу тIа яздаьр кхоачашдара никъ кIоагаш доахкаш хилар. Соцам кхоачашбеш бац. Из соцам кхоачашбара тIахьожам лоаттабе безаш вола Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель А. И. Иванов пенсе ваха тоъал ха я.

Iимад йоацаш сецай Госплан а. Шийна тIадилла декхар кхоачаш ца де шийна могар деш я Грозненски горисполкома капитальни гIишлош хьалъяра управлени а.

Цхьан оагIорахьара СССР Минмедбиопроми заводи [illegible]

вай. Фо цIена лоаттадара зона йилларан завода гонахьара нах кхычахьа баха дIабахийтаран дIадахача шера завода средстваех хьалдаьдар 80 квартира йола цIенош. Заводана 10 квартира мара яланзар горисполкомо. ХIаьта укх шера а из сурт да. Нагахьа санна иштта мара завода гонахьа баха нах дIа ца бохийте, тIаккха из зона йилла яргьяц 2000 шу тIакхоачаш а. ГIишлонхоша цхьаккха а хIама динзар НГIАССР Министрий Советеи СССР Минмедбиопромеи соцам кхоачашбара.

ХIаьта заводо фу дергда... Арахьара новкъостал шийна хургдоацилга кхета а даь, цо йиллар ший гIишлош ю участок, ший низаца эрга а йоаккх завода производство. Духхьал укх шера B_{12} яха витамин йоаккхача цхьа миллион сом гаргга мах болча пхиъ мероприяти эцна хьаькхьар. Хьалйоа кхо корпус йола вакуум — установка, метонола, склад, сушилка, хийцай шиъ барометрически конденсатор, монтаж яь дIаоттаяй кислотни емкосташ.

Завода боахам лорабергболаш цунна гонахьа 3 — 4 метр лакха аьшкбетона карт яй, электрически ха а долаш, кулга цIена боацача наьха хIама лочкъаде йиш хургйоацаш.

Кердача директора лерхI хIанз хьоар бункерашка лоаттадергдолаш цхьа хIама де.

Иштта да таханара Грозненски биохимически завода гIулакхаш. Бакъда, B_{12} яха витамин арахецара план кхоачашъяьяц, кхоачашдеш дац дуккха дола договорни декхараш а. Сона маганзар завода директорана критика е. Сона хетачох, кхоанара дика тIехьале хургйолаш завод кийчъе дагахьа ва из.

А. САДУЛАЕВ, тха спец. корр.